

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՍԻ

Կ Ա Ր Ծ Ի Ք

Արմեն Կարենի Սոլոմոնյանի

«Խաղողի սորտի և կլոնի առանձնահատկությունները, դրանց անդրադարձը գինու որակական հատկանիշների վրա» թեմայով թեկնածուական արենախոսության վերաբերյալ, ներկայացված Ե.18.01 «Բուսական և կենդանական ծագման մթերքների վերամշակման և արտադրության տեխնոլոգիա» մասնագիտությամբ տեխնիկական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար

Արենախոսության թեմայի արդիականությունը

Խաղողագործությունն ու գինեգործությունը Հայաստանի Հանրապետության ագրոպարենային ոլորտի ռազմավարական նշանակություն ունեցող ճյուղերից են, որոնց զարգացումն ուղղակիորեն պայմանավորված է բարձրորակ հումքի արտադրությամբ և տեղաձին խաղողի սորտերի գիտականորեն հիմնավորված օգտագործմամբ: Ժամանակակից գինեգործության զարգացման հիմնական ուղղություններից մեկը կլոնային ընտրության միջոցով խաղողի սորտերի արտադրական և տեխնոլոգիական ներուժի գնահատումն է, որը հնարավորություն է տալիս բարձրացնել արտադրանքի որակը, մրցունակությունը և տնտեսական արդյունավետությունը՝ պահպանելով սորտային ինքնատիպությունը:

Հայաստանի տեղաձին խաղողի սորտերից Սև Արենին առանձնահատուկ արժեք ունի՝ որպես բարձրորակ կարմիր գինիների արտադրության հիմնական հումք: Միևնույն ժամանակ, հանրապետությունում այս սորտի կլոնների համեմատական ուսումնասիրությունները դեռևս սահմանափակ են, հատկապես դրանց ագրոկենսաբանական, ֆիզիկաքիմիական, կենսաքիմիական և տեխնոլոգիական հատկանիշների համալիր գնահատման տեսանկյունից:

Այս առումով Արմեն Կարենի Սոլոմոնյանի ատենախոսությունը նվիրված է գիտական և գործնական նշանակություն ունեցող արդիական խնդրի լուծմանը: Աշխատանքում իրականացված հետազոտությունները հնարավորություն են տվել գնահատելու Սև Արենի խաղողի սորտի և նրա կլոնների կենսաբանական

առանձնահատկությունները, խաղողի և ստացված գինիների որակական ցուցանիշները, ֆենոլային համակարգը, գունային բնութագրիչները, ամինաթթվային կազմը, ցնդող միացությունները, ինչպես նաև դրանց տեխնոլոգիական և տնտեսական արդյունավետությունը:

Հետազոտության արդյունքները կարևոր նշանակություն ունեն ինչպես գիտության, այնպես էլ արտադրության համար և կարող են օգտագործվել կլոնային ընտրության, նոր խաղողի տնկարկների հիմնման, բարձրորակ գինիների արտադրության և հայկական գինեգործության մրցունակության բարձրացման նպատակով:

Ատենախոսության ընդհանուր բնութագիրը և կառուցվածքը

Ատենախոսությունը ներկայացված է ավարտուն գիտահետազոտական աշխատանքի տեսքով, ունի տրամաբանական կառուցվածք և շարադրված է գիտական աշխատանքի պահանջներին համապատասխան:

Աշխատանքը բաղկացած է ներածությունից, չորս գլուխներից, ընդհանուր եզրակացություններից, արտադրությանը ներկայացվող առաջարկություններից, օգտագործված գրականության ցանկից և հավելվածներից:

Ներածությունում հիմնավորված է թեմայի արդիականությունը, ձևակերպված են հետազոտության նպատակը և խնդիրները, ներկայացված են գիտական նորույթը, տեսական և գործնական նշանակությունը, ինչպես նաև պաշտպանության ներկայացվող հիմնական դրույթները:

Առաջին գլխում կատարված է թեմային առնչվող հայրենական և միջազգային գիտական գրականության վերլուծություն, ներկայացված են խաղողի սորտերի և կլոնների ուսումնասիրման ժամանակակից մոտեցումները, ինչպես նաև գինու որակի ձևավորման վրա ազդող հիմնական գործոնները:

Երկրորդ գլխում նկարագրված են հետազոտությունների օբյեկտները, կիրառված մեթոդները և փորձարարական աշխատանքների կազմակերպումը:

Երրորդ գլխում ներկայացված են հետազոտությունների հիմնական արդյունքները, կատարված է ուսումնասիրված սորտի և կլոնների համեմատական գնահատում, վերլուծվել են ստացված տվյալները և ձևակերպվել համապատասխան գիտական եզրակացություններ:

Չորրորդ գլխում իրականացվել է տնտեսական արդյունավետության գնահատում և հիմնավորվել առավել արդյունավետ կլոնների արտադրական կիրառման նպատակահարմարությունը:

Ատենախոսության հիմնական արդյունքները հրատարակվել են **7 գիտական աշխատանքներում**, որոնցից **4-ը հրապարակվել են միջազգային, Scopus շտեմարանում ընդգրկված գիտական ամսագրերում**, իսկ մնացածը՝ Հայաստանի Հանրապետության գրախոսվող գիտական պարբերականներում, ինչը վկայում է հետազոտության արդյունքների գիտական ճանաչման և հրապարակայնության մասին:

Ստացված արդյունքների, գիտական դրույթների և եզրակացությունների հավաստիությունը, գիտական նորույթը և հիմնավորվածությունը

Ատենախոսությունում ներկայացված հետազոտություններն իրականացվել են ժամանակակից գիտական մեթոդաբանության հիման վրա՝ կիրառելով խաղողագործության և գինեգործության ոլորտում ընդունված միջազգային և դասական վերլուծական մեթոդներ: Հեղինակի կողմից ուսումնասիրվել են Սև Արենի խաղողի սորտը և նրա կլոնները՝ համադրելով ագրոկենսաբանական, մեխանիկական, ֆիզիկաքիմիական, կենսաքիմիական, տեխնոլոգիական և տնտեսական ցուցանիշները, ինչը հնարավորություն է տվել բազմակողմանի գնահատելու դրանց գինեգործական ներուժը:

Աշխատանքի գիտական արժեքը պայմանավորված է նրանով, որ Հայաստանի Հանրապետությունում առաջին անգամ կատարվել է Սև Արենի խաղողի սորտի և նրա առավել տարածված կլոնների համալիր համեմատական գնահատում՝ ներառելով խաղողի հասունացման դինամիկան, ողկույզների և հատապտուղների մեխանիկական կազմը, շաքարների և թթուների հարաբերակցությունը, գինիների ֆիզիկաքիմիական ցուցանիշները, ընդհանուր ֆենոլային նյութերի, անթոցիանների, ֆլավոնոիդների, ամինաթթուների, գունային համակարգի և հեշտ ցնդող միացությունների ուսումնասիրությունը, ինչպես նաև տնտեսական արդյունավետության գնահատումը:

Առանձնահատուկ արժեք է ներկայացնում այն հանգամանքը, որ հեղինակը չի սահմանափակվել առանձին ցուցանիշների վերլուծությամբ, այլ փորձել է

բացահայտել խաղողի սորտային և կլոնային առանձնահատկությունների ազդեցությունը գինու որակի ձևավորման վրա: Այդպիսի համալիր մոտեցումը հնարավորություն է տվել ոչ միայն բնութագրել ուսումնասիրված կլոնները, այլև գիտականորեն հիմնավորել դրանց կիրառման նպատակահարմարությունը տարբեր արտադրական պայմաններում:

Ատենախոսությունում ներկայացված արդյունքները մշակվել են վիճակագրական համապատասխան մեթոդներով, ինչը բարձրացնում է ստացված տվյալների հավաստիությունն ու գիտական արժանահավատությունը: Աշխատանքի ընթացքում կիրառված փորձարարական մեթոդները լիովին համապատասխանում են հետազոտության նպատակին, իսկ ձևակերպված եզրակացությունները տրամաբանորեն բխում են ստացված արդյունքներից և ունեն բավարար գիտական հիմնավորում:

Հետազոտության ընթացքում ստացված արդյունքները նոր գիտական տեղեկատվություն են տրամադրում Հայաստանի տեղածին խաղողի սորտերի կլոնային բազմազանության, դրանց տեխնոլոգիական առանձնահատկությունների և գինու որակի ձևավորման օրինաչափությունների վերաբերյալ, ինչը կարևոր ներդրում է ինչպես խաղողագործության, այնպես էլ գինեգործության գիտության զարգացման գործում:

Աշխատանքի գործնական և կիրառական նշանակությունը

Ատենախոսության արդյունքները կարևոր գործնական նշանակություն ունեն Հայաստանի խաղողագործության և գինեգործության ոլորտի համար:

Կատարված հետազոտությունների հիման վրա հնարավոր է առավել հիմնավորված կատարել Սև Արենի խաղողի կլոնների ընտրությունը՝ հաշվի առնելով դրանց կենսաբանական առանձնահատկությունները, արտադրողականությունը, հումքի տեխնոլոգիական հատկությունները և ստացվող գինիների որակական ցուցանիշները: Աշխատանքում ներկայացված տվյալները կարող են օգտագործվել նոր խաղողի տնկարկների նախագծման, սերտիֆիկացված տնկանյութի ընտրության, արտադրության արդյունավետության բարձրացման և բարձրորակ կարմիր գինիների արտադրության կազմակերպման գործընթացներում:

Հեղինակի կողմից իրականացված տնտեսական հաշվարկները լրացուցիչ գործնական արժեք են հաղորդում աշխատանքին, քանի որ հնարավորություն են տալիս գիտական արդյունքները գնահատել նաև արտադրական արդյունավետության տեսանկյունից: Այդ մոտեցումը կարևոր նշանակություն ունի ժամանակակից գինեգործական ձեռնարկությունների համար, որտեղ գիտականորեն հիմնավորված տեխնոլոգիական լուծումները պետք է համատեղվեն տնտեսական նպատակահարմարության հետ:

Աշխատանքի արդյունքները կարող են կիրառվել նաև գիտահետազոտական հաստատություններում, բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում, խաղողագործական տնտեսություններում և գինեգործական ձեռնարկություններում՝ որպես գիտական և մեթոդական հիմք հետագա հետազոտությունների և արտադրական ծրագրերի իրականացման համար:

Ատենախոսության հակիրճ գնահատականը

Ատենախոսությունը կառուցված է տրամաբանական հաջորդականությամբ, նյութը շարադրված է հստակ գիտական լեզվով և համապատասխանում է թեկնածուական ատենախոսություններին ներկայացվող պահանջներին:

Գրականության ակնարկում հեղինակը կատարել է ուսումնասիրվող խնդրի վերաբերյալ հայրենական և միջազգային գիտական աղբյուրների համակողմանի վերլուծություն, որի հիման վրա հիմնավորել է հետազոտության անհրաժեշտությունն ու ընտրած գիտական ուղղությունը:

Հետազոտության նյութերն ու մեթոդները ներկայացված են բավարար մանրամասնությամբ, ինչը հնարավորություն է տալիս գնահատել կատարված աշխատանքների գիտական մակարդակը և ստացված արդյունքների հավաստիությունը:

Փորձարարական արդյունքները ներկայացված են տրամաբանական հաջորդականությամբ, ուղեկցվում են աղյուսակներով, նկարներով և համապատասխան մեկնաբանություններով: Ստացված տվյալների վերլուծությունը կատարված է գիտական հիմնավորվածությամբ, իսկ եզրակացությունները լիովին արտացոլում են աշխատանքի հիմնական բովանդակությունն ու գիտական ձեռքբերումները:

Հատկանշական է նաև, որ աշխատանքը չի սահմանափակվում միայն տեսական ուսումնասիրություններով: Հեղինակը հաջողությամբ համադրել է հիմնարար և կիրառական հետազոտությունները՝ ստացված արդյունքները կապելով արտադրական խնդիրների լուծման հետ, ինչը զգալիորեն բարձրացնում է ատենախոսության գիտական և գործնական արժեքը:

Դիտողություններ

Չնայած ատենախոսությունն ընդհանուր առմամբ կատարված է բարձր գիտական և մասնագիտական մակարդակով, այնուամենայնիվ նպատակահարմար եմ համարում նշել մի քանի դիտողություն և առաջարկություն, որոնք կրում են բացառապես խորհրդատվական բնույթ:

1. Աշխատանքում ներկայացված են կլոնների ֆիզիկաքիմիական և տեխնոլոգիական տարբերությունները, սակայն բավարար չափով չի քննարկվել, թե այդ տարբերությունները որքանով են պայմանավորված հենց գենետիկական առանձնահատկություններով, և որքանով՝ կոնկրետ տարվա կլիմայական պայմաններով կամ ագրոտեխնիկական գործոններով:

2. Հետազոտության ընթացքում ուսումնասիրվել են միկրոգինեգործական պայմաններում ստացված գինիները: Ցանկալի կլիներ քննարկել, թե արդյոք ստացված արդյունքները նույնությամբ կապահպանվեն նաև արդյունաբերական ծավալներով վերամշակման դեպքում, որտեղ տեխնոլոգիական գործընթացները զգալիորեն տարբերվում են:

3. Աշխատանքում ուսումնասիրվել են հիմնականում երիտասարդ գինիները: Միաժամանակ հետաքրքիր կլիներ գնահատել, թե ուսումնասիրված կլոններից ստացված գինիներից որոնք ունեն առավել բարձր հնեցման ներուժ և ինչ ցուցանիշների հիման վրա է հնարավոր կատարել նման կանխատեսում:

4. Աշխատանքում ներկայացված են ֆենոլային միացությունների և գունանյութերի քանակական ցուցանիշները, սակայն դրանց ձևավորման մեխանիզմների և առանձին ֆենոլային խմբերի ազդեցության ավելի խոր վերլուծությունը կարող էր առավել ամբողջական դարձնել ստացված արդյունքների գիտական մեկնաբանությունը:

5. Ցանկալի կլիներ հետազոտության արդյունքները համեմատել ոչ միայն ուսումնասիրված Սև Արենի կլոնների միջև, այլև միջազգային արտադրությունում լայն կիրառվող որևէ հայտնի կարմիր գինու սորտի կամ կլոնի հետ, ինչը հնարավորություն կտար առավել հստակ գնահատելու հայկական գենոֆոնդի մրցունակությունը միջազգային գինեգործության համատեքստում:

Նշված դիտողությունները որևէ կերպ չեն նվազեցնում ատենախոսության գիտական արժեքը, ստացված արդյունքների հավաստիությունը և դրանց գործնական նշանակությունը, այլ կարող են դիտարկվել որպես հետագա գիտական հետազոտությունների զարգացման հնարավոր ուղղություններ:

Եզրակացություն

Արմեն Կարենի Սոլոմոնյանի «**Խաղողի սորտի և կլոնի առանձնահատկությունները, դրանց անդրադարձը գինու որակական հատկանիշների վրա**» թեմայով թեկնածուական ատենախոսությունը հանդիսանում է ավարտուն, ինքնուրույն կատարված գիտահետազոտական աշխատանք, որն առանձնանում է իր արդիականությամբ, գիտական նորույթով, մեթոդական հիմնավորվածությամբ և գործնական նշանակությամբ:

Ատենախոսությունում առաջին անգամ Հայաստանի Հանրապետությունում իրականացվել է Սև Արենի խաղողի սորտի և նրա կլոնների համալիր համեմատական ուսումնասիրություն՝ խաղողագործական, գինեգործական, կենսաքիմիական և տնտեսական տեսանկյուններից: Ստացված արդյունքները կարևոր գիտական ներդրում են տեղաձին խաղողի սորտերի կլոնային ընտրության, բարձրորակ գինիների արտադրության տեխնոլոգիաների կատարելագործման և հայկական գինեգործության մրցունակության բարձրացման գործում:

Աշխատանքում ներկայացված գիտական դրույթները, եզրակացությունները և արտադրությանը ներկայացվող առաջարկությունները հիմնավորված են իրականացված փորձարարական հետազոտություններով, մշակված են ժամանակակից վերլուծական և վիճակագրական մեթոդներով և ունեն ինչպես տեսական, այնպես էլ կիրառական նշանակություն: Հետազոտության արդյունքները կարող են լայնորեն կիրառվել գիտահետազոտական կազմակերպություններում,

բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում, խաղողագործական տնտեսություններում և գինեգործական ձեռնարկություններում:

Հեղինակի կողմից հրապարակված գիտական աշխատանքները, այդ թվում՝ միջազգային բարձր վարկանիշ ունեցող գիտական ամսագրերում տպագրված հոդվածները, վկայում են կատարված հետազոտությունների գիտական արժեքի, միջազգային ճանաչման և արդյունքների հրապարակայնության մասին, ինչը լրացուցիչ հաստատում է ատենախոսության բարձր գիտական մակարդակը:

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ գտնում եմ, որ **Արմեն Կարենի Սոլոմոնյանի** «Խաղողի սորտի և կլոնի առանձնահատկությունները, դրանց անդրադարձը գինու որակական հատկանիշների վրա» թեմայով թեկնածուական ատենախոսությունը լիովին համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Բարձրագույն կրթության և գիտության կոմիտեի կողմից տեխնիկական գիտությունների թեկնածուի ատենախոսություններին ներկայացվող պահանջներին, իսկ հեղինակը լիովին արժանի է **Ե.18.01 «Բուսական և կենդանական ծագման մթերքների վերամշակման և արտադրության տեխնոլոգիա»** մասնագիտությամբ տեխնիկական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը:

Պաշտոնական ընդդիմախոս՝

**Հայաստանի խաղողագործության և
գինեգործության հիմնադրամի տնօրեն,
տ.գ.թ.,դոցենտ**

-Զարուհի Մուրադյան